Lineaire Algebra en differentiaalvergelijkingen

College 5: Inwendigproduct op $\mathbb{R}^n$

J. Vermeer

Les 5

§1.2, 5.1, Het standaard inwendigproduct

Definitie: Als $\mathbf{u}\mathbf{v} \in \mathbb{R}^n$, zeg $\mathbf{u} = \begin{bmatrix} u_1 \\ \vdots \\ u_n \end{bmatrix}$ en $\mathbf{v} = \begin{bmatrix} v_1 \\ \vdots \\ v_n \end{bmatrix}$, dan

wordt het inwendig product gedefinieerd door:

$$\mathbf{u} \cdot \mathbf{v} = u_1 v_1 + \cdots + u_n v_n =! = \mathbf{u}^T \mathbf{v}$$

Pas op: $\mathbf{u} \cdot \mathbf{v}$ is een scalar!

Rekenregels:

1. $\mathbf{u} \cdot \mathbf{v} = \mathbf{v} \cdot \mathbf{u}$
2. $\mathbf{u} \cdot (\mathbf{v} + \mathbf{w}) = \mathbf{u} \cdot \mathbf{v} + \mathbf{u} \cdot \mathbf{w}$
3. $(c\mathbf{u}) \cdot \mathbf{v} = \mathbf{u} \cdot (c\mathbf{v}) = c(\mathbf{u} \cdot \mathbf{v})$
4. $\mathbf{u} \cdot \mathbf{u} \geq 0$ en $\mathbf{u} \cdot \mathbf{u} = 0 \Rightarrow \mathbf{u} = \mathbf{0}$ $\square$

Lengte vector

Definitie: Als $\mathbf{u} = \begin{bmatrix} u_1 \\ \vdots \\ u_n \end{bmatrix} \in \mathbb{R}^n$ dan wordt de lengte (of norm) van $\mathbf{u}$:

$$\|\mathbf{u}\| = \sqrt{{u_1}^2 + \cdots + {u_n}^2} =! = \sqrt{\mathbf{u} \cdot \mathbf{u}}$$

Rekenregels:

1. $\|\mathbf{u}\| = 0 \Leftrightarrow \mathbf{u} = \mathbf{0}$
2. $\|c\mathbf{u}\| = |c|\,\|\mathbf{u}\|$
3. $\|\mathbf{u} + \mathbf{v}\| \leq \|\mathbf{u}\| + \|\mathbf{v}\|$ (Driehoeksongelijkheid)

Stelling. (Ongelijkheid Cauchy-Schwarz)

$$|\mathbf{u} \cdot \mathbf{v}| \leq \|\mathbf{u}\|\,\|\mathbf{v}\|.$$

□

Ongelijkheid Cauchy-Schwarz

In $\mathbb{R}^2$ en $\mathbb{R}^3$ volgt Cauchy-Schwarz uit:
Stelling: In geldt: als θ de hoek tussen $\mathbf{u}$ en $\mathbf{v}$ dan:

$$\mathbf{u} \cdot \mathbf{v} = \|\mathbf{u}\|\,\|\mathbf{v}\| \cos\theta.$$

Vanwege Cauchy-Schwarz kunnen we de hoek θ tussen twee vectoren in $\mathbb{R}^n$ definiëren via:

$$\cos\theta = \frac{\mathbf{u} \cdot \mathbf{v}}{\|\mathbf{u}\|\,\|\mathbf{v}\|}$$

Ook in $\mathbb{R}^n$ geldt dus: $\mathbf{u} \cdot \mathbf{v} = \|\mathbf{u}\|\,\|\mathbf{v}\| \cos\theta$.
We zeggen $\mathbf{u}$ en $\mathbf{v}$ zijn orthogonaal of loodrecht als $\mathbf{u} \cdot \mathbf{v} = 0$.
Notatie: $\mathbf{u} \perp \mathbf{v}$.
Een eenheidsvector is een vector met lengte 1.

Iedere vector $\mathbf{u} \neq \mathbf{0}$ is te normeren op eenheidsvector. □

Orthogonaliteit I

Stelling: (Pythagoras) Als $\mathbf{u} \perp \mathbf{v} = 0$ dan $\|\mathbf{u}\|^2 + \|\mathbf{v}\|^2 = \|\mathbf{u} + \mathbf{v}\|^2$.
Definitie: Stel $\mathbf{a}, \mathbf{b}$ zijn vectoren in $\mathbb{R}^n$.
De loodrechte projectie van $\mathbf{b}$ op $\mathbf{a}$ (notatie: $\mathrm{proj}_{\mathbf{a}}(\mathbf{b})$ is dat scalaire veelvoud $c\mathbf{a}$ van $\mathbf{a}$ zodat $\mathbf{b} - c\mathbf{a} \perp \mathbf{a}$.
Stelling: $\mathrm{proj}_{\mathbf{a}}(\mathbf{b}) = \left(\dfrac{\mathbf{a} \cdot \mathbf{b}}{\mathbf{a} \cdot \mathbf{a}}\right) \mathbf{a}$
Het getal $\dfrac{\mathbf{a} \cdot \mathbf{b}}{\mathbf{a} \cdot \mathbf{a}}$ heet de Fourriercoëfficient. $\square$

Orthogonaliteit II

Definitie: De verzameling vectoren $\{\mathbf{v}_1, \ldots, \mathbf{v}_k\}$ in $\mathbb{R}^n$ heet een orthogonale verzameling als $\mathbf{v}_i \cdot \mathbf{v}_j = 0$ als $i \neq j$.
Als bovendien geldt: $\|\mathbf{v}_i\| = 1$ (alle i) dan heet de verzameling orthonormaal.
Stelling: Een verzameling orthogonale niet–nul vectoren in $\mathbb{R}^n$ is lineair onafhankelijk.
Definitie: W een deelruimte van $\mathbb{R}^n$.De basis $B = \{\mathbf{b}_1, \ldots, \mathbf{b}_k\}$ van W heet een orthogonale basis als $\mathbf{b}_i \perp \mathbf{b}_j$ voor $i \neq j$. Als bovendien $\|\mathbf{b}_i\| = 1$ (alle i) dan heet de basis orthonormaal.
Stelling: Als W een deelruimte van $\mathbb{R}^n$ met orthogonale basis $B = \{\mathbf{b}_1, \ldots, \mathbf{b}_k\}$ dan geldt voor iedere $\mathbf{w} \in W$:

$$\mathbf{w} = \left(\frac{\mathbf{b}_1 \cdot \mathbf{w}}{\mathbf{b}_1 \cdot \mathbf{b}_1}\right) \mathbf{b}_1 + \cdots + \left(\frac{\mathbf{b}_k \cdot \mathbf{w}}{\mathbf{b}_k \cdot \mathbf{b}_k}\right) \mathbf{b}_k$$

$\square$

Orthogonale matrices I

Stelling: Als $A = [\mathbf{a}_1, \dots, \mathbf{a}_k]$ dan geldt:

$$A^T A = \begin{bmatrix} \mathbf{a}_1 \cdot \mathbf{a}_1 & \cdots & \mathbf{a}_1 \cdot \mathbf{a}_k \\ \vdots & & \vdots \\ \mathbf{a}_k \cdot \mathbf{a}_1 & \cdots & \mathbf{a}_k \cdot \mathbf{a}_k \end{bmatrix}$$

Gevolg: 1. De kolommen van A zijn orthogonaal als en slechts als $A^T A$ een diagonaalmatrix is.
2. De kolommen van A zijn orthonormaal als en slechts als $A^T A$ een eenheidsmatrix is.
Definitie Een matrix Q heet een orthogonale matrix als de matrix vierkant is met kolommen orthonormaal!

Voorbeeld: Een 3×3 matrix: ?? $\square$

Orthogonale matrices II

Stelling: Laat Q een vierkante matrix zijn. Equivalent zijn:

1. Q is een orthogonale matrix.
2. Q heeft orthonormale kolommen.
3. $Q^T Q = I$
4. $Q^{-1} = Q^T$.
5. $QQ^T = I$
6. Q heeft orthonormale rijen.
7. Q^T is een orthogonale matrix.

Stelling: Het product van twee orthogonale matrices is weer orthogonaal. $\square$

Orthogonale matrices III

Stelling: Laat Q een orthogonale $n \times n$ matrix zijn. Dan geldt:

1. $\|Q\mathbf{x}\| = \|\mathbf{x}\|$, voor alle $\mathbf{x} \in \mathbb{R}^n$.
2. $Q\mathbf{x} \cdot Q\mathbf{y} = \mathbf{x} \cdot \mathbf{y}$, voor alle $\mathbf{x}, \mathbf{y} \in \mathbb{R}^n$.

Stelling:.Laat Q een orthogonale $n \times n$ matrix zijn. Dan geldt:

1. $\det(Q) = \pm 1$.
2. Als λ een eigenwaarde van Q, dan $|\lambda| = 1$.

$\square$

§5.2 Orthogonale complement I

Definitie: Laat W een deelruimte zijn van $\mathbb{R}^n$ en $\mathbf{x} \in \mathbb{R}^n$. We zeggen: $\mathbf{x}$ is orthogonaal met W, als $\mathbf{x} \perp \mathbf{w}$, voor alle $\mathbf{w} \in W$.
Notatie: $\mathbf{x} \perp W$.
Definitie: Het orthogonaal complement van W is de verzameling van alle $\mathbf{x} \in \mathbb{R}^n$ met $\mathbf{x} \perp W$.
Notatie: $W^\perp$.
Stelling: Laat W een deelruimte zijn van $\mathbb{R}^n$ zijn.

1. $W^\perp$ is een deelruimte van W.
2. $(W^\perp)^\perp = W$.
3. $W \cap W^\perp = \{\mathbf{0}\}$.
4. Als $W = \text{Span}\{\mathbf{a}_1, \ldots, \mathbf{a}_k\}$ dan $\mathbf{x} \in W^\perp$ als en slechts als $\mathbf{x} \perp \mathbf{a}_i$, voor $i = 1 \ldots k$. $\square$

Orthogonale complement II

We willen het orthogonaal complement bepalen van een deelruimte W. Dat zal er van afhangen hoe W gegeven is als deelruimte.
W kan gegeven zijn als kolomruimte van een matrix, of als nulruimte van een matrix.
Stelling: Laat A een $m \times n$ matrix zijn.

1. Als $W = \mathrm{Col}(A)$ dan $W^{\perp} = \mathrm{Nul}(A^T)$.
2. Als $W = \mathrm{Nul}(A)$ dan $W^{\perp} = \mathrm{Col}(A^T)$.

De 4 deelruimtes $\mathrm{Col}(A), \mathrm{Nul}(A), \mathrm{Col}(A^T), \mathrm{Nul}(A^T)$ heten de vier elementaire deelruimtes geassocieerd met de matrix A. $\square$

De decompositiestelling I

Stelling: Laat W een deelruimte zijn van $\mathbb{R}^n$ en $\mathbf{x} \in \mathbb{R}^n$. Dan geldt: $\mathbf{x}$ is te schrijven als $\mathbf{x} = \mathbf{w} + \mathbf{w}^{\sharp}$ met $\mathbf{w} \in W$ en $\mathbf{w}^{\sharp} \in W^{\perp}$. Bovendien geldt dat $\mathbf{w}$ en $\mathbf{w}^{\sharp}$ uniek zijn.
Definitie:1. De vector $\mathbf{w}$ het de orthogonale projectie van $\mathbf{x}$ op W en wordt genoteerd met $\mathrm{proj}_W(\mathbf{x})$.
2.De vector $\mathbf{w}^{\sharp}$ heet de component van $\mathbf{x}$ loodrecht op W.
Stelling: Als W een deelruimte van $\mathbb{R}^n$ met orthogonale basis $B = \{\mathbf{b}_1, \ldots, \mathbf{b}_k\}$ dan geldt voor iedere $\mathbf{x} \in \mathbb{R}^n$:

$$\mathrm{proj}_W(\mathbf{x}) = \left(\frac{\mathbf{b}_1 \cdot \mathbf{x}}{\mathbf{b}_1 \cdot \mathbf{b}_1}\right)\mathbf{b}_1 + \cdots + \left(\frac{\mathbf{b}_k \cdot \mathbf{x}}{\mathbf{b}_k \cdot \mathbf{b}_k}\right)\mathbf{b}_k$$

$\square$

Decompositiestelling II

M.b.v. de decompositiestelling kan men bewijzen:
Stelling: Laat W een deelruimte zijn van $\mathbb{R}^n$. Dan geldt:

1. $(W^\perp)^\perp = W$.
2. $\dim(W) + \dim(W^\perp) = n$.

We zullen de bewijzen niet bekijken.

Om te projecteren op een deelruimte W hebben we een orthogonale basis nodig op W. Probleem: hoe komen we daaraan? $\square$

Aanbevolen opgaven

College 1	behandeld	aanbevolen opgaven
	§1.2, 5.1, 5.2	§1.2: 3,9,15,19,25,43 §5.1: 3,9,15,17,19,21 §5.2: 3,5,13